

Милосав Славко Пешић

ПРОФЕСОР АНТОНИЈЕ ПАВЛОВИЋ

С Е Н К А

Професор Антоније Павловић, удубљен у планове за вече (да припреим вечеру, прочита вечерње новине, погледа телевизијски програм), ишао је недовољно осветљеном улицом КА ГОРЕ, што је водила његовом стану, када се, преплашен, осетивши, потпуно инстинктивно, да га неко прати, траже. Стао је — посве нехотично — док се срце, на које га је лекар правовремено упозорио, сасвим јасно, снажно и убрзано огласи. Професор Антоније Павловић се, хитрином коју му још допуштају године, окрете и виде: поред његове, издужене, бојажљиве сенке, лежала је, сасвим одвојено, још једна.

Власник друге сенке, професор Антоније Павловић у трену схвати, била је његова, неизвесна, будућност.

КЊИЖАРА НА УГЛУ

Хитао је професор Антоније Павловић на аутобуску станицу, када, пролазећи крај књижаре НА УГЛУ, одлучи, овог пута сасвим спонтано, да сврати и купи књигу коју је одавно намеравао да уврсти у своју, веома богату, библиотеку.

Књижар, немарно одевени, проседи, уњкави човечуљак отромбољеног лица, у оделу које је, пресијавајући се, показивало, недвосмислено, да је пребродило све модне буре и хирове, као да је читавог живота чекао професора Антонија Павловића. Само што је, наш познаник, професор крочио у књижару, ни **добар дан** није честито назвао, када се човечуљак, веома хитро, штавише спретно, окрете и не сачекавши да чује шта посетилац жели (што овог, готово, увреди јер је као човек од реда и бираних манира хтео књижару да, поред наслова књиге, каже још и **име**

писца, годину издања, издавача, можда и рецензенте ако их је знао; силесију података који, ако хоћемо, продавцу, често, нису потребни, већ га само оптерећују и задржавају, а, можда, и збуњују) пружи му, изненађеном, уредно и укусно запакован пакет. Књигу.

Колико то одудара од спољашности овог човека, помисли, изненађен, професор Антоније Павловић. Ако је продавац, помисли, и био неучтив, а био је, у почетку да, сада то (то!) заиста треба заборавити. Све је прошло и опроштено. Професор Антоније Павловић као да се, због своје великодушности, мало надме. Уосталом, он није злопамтило. Можда га ученици не воле, и сигурно је, дају му свакојаке надимке, имена чудна и бесмислена, али он није злопамтило. Не, то само не!

Захвали се на брзој и ваљаној услузи, на лепо запакованој књизи, похвали књижара с неколико овешталих — професору се учини: бираних — речи, плати и, уз осмех, искочи из продавнице у поподневну вреву. У хаос. Хитао је (зар не?) на аутобуску станицу.

Аутобус је — можда то не би требало рећи — каснио. Каснио. Вечерње новине, које, истина је, излазе у ране предподневне сате, ништа нису јављале. Ни о каквом, битном поремећају у животу града, ништа што би оправдало закашњење аутобуса. Чак ни колпортери, који су често, по некој логици несигурног посла, извикивали непостојеће наслове, овог пута су незаинтересовано, без буке, градавали новине. Умукли. (Промукли?)

Ипак, професор Антоније Павловић, човек устаљених манира, новине не би ни купио овде, молим вас, на улици, усред града, па да се заиста, нешто пресудно по свет, данас, догодило. Он је увек куповао новине (исте новине, исто издање) у киоску недалеко од свог пространог стана у Улици КА ГОРЕ.

То несносно кашњење, то непоштовање возног реда, безобзирност превозника, неодговорност преко сваке мере и предуга, свакодневна, чекања и те како су му дизала крвни притисак, а жмарце, који су, јурећи се, утркујући се, трчали горе доле по чистом телу професора Антонија Павловића, сада нипошто не помињати.

Пренадражен, да би се некако смирио и донекле заборавио на (тај проклети!) аутобус и предстојећу, обавезну, гужву при улазу, професор распакова тек купљену књигу. (А манири?!)

У први мах (шта је то?!) учини му се да је држи наопако. Зар је могуће? На корицама није ништа писало. Окрене је. Исто. Празне корице. Хм, хм! Отвори. Исто. Затвори, окрене је, опет отвори: уместо наслова књиге коју је дуго решавао да купи да би употпунио своју пробрану библиотеку, уместо, дакле, те лепо обликоване а касније и укусно упаковане књиге, књиге која га је, из излога, непрестано, дозивала, добио је нешто... О, о, о!

Испрва не схватајући а потом вас у чуду прочита наслов:

ЧОВЕК
ПРОТИВ
СЕБЕ

Застаде за тренутак. Знатижеља га, после магновења неодлучности, повуче и професор Антоније Павловић поче да чита. Редове о себи. О себи! О!

Неукусна шала, помисли. Крв му је шикљала у главу, по други пут (већ!) овог дана. Све му се, пред очима, замрачи а ноге остадоше да трну и лебде без крви; то је исмевање поштених грађана, то је веома вешто смишљена провокација, то је, до ђавола то је немогуће! То је недопустиво!

ПОВЕЉА
ПОРТОВА

Разљућен и увређен, заборављајући на своје лепе манире и аутобус, заборавивши дуго чекање у реду, пође да се објасни са књижаром. Па не може то тек тако да прође, а не! Уосталом, брзо ће то он да среди: до књижаре није далеко — ту, одмах, НА УГЛУ. Сваког дана прође поред ње бар два пута: ујутро, кад одлази на посао, и попodne када се враћа. Одмах ће то да среди, за свагда. За свагда, за свагда, да. Без околицења. Још с врата ће сасути у лице том малом, отромбољеном, прљавом (професор је, у љутини, претеривао), недуховитом створу, шта мисли о једном таквом (молим вас!) поступку према поштену купцу.

И већ је, у глави, имао спреман читав говор којим ће осути по књижару и одговор на свако његово, запрепашћено и тобож, наивно питање. Већ је неколико пута (што у себи, или, заборављајући се — као многи усамљени људи — наглас) поновио све до детаља. Но, шта је ово, до врага, књижару никако не може да нађе?!

Ишао је три пута до краја улице, не четири, можда и пет, не, ово је пети пут, и враћао се скоро до саме аутобуске станице; могао је да додирне (када му се не би гадило) последњег путника који се стрпљиво премештао с ноге на ногу: узаман!

ЗГУСНУТЕ РЕЧИ

Професор Антоније Павловић се зграну: из звучника, тек купљеног, телевизора, куља (баш тако: куља!) његов глас и — што је ужасавајуће — то су његове, скривене, мисли, које сада ко зна како и зашто, открива тај, њему, потпуно, непознати човек са екрана. То је нечувено, помисли и, истог часа пренеражен, осети како га **то је нечувено** заплјускује по лицу. Махинално, с гађењем, пређе руком преко лица: реченица се измигољи и скотрља на тепих. **О, Боже!** кликну професор Антоније Павловић, и, тог трена чу (и виде, и виде) како се фраза посредством телевизора размножава.

Сада је већ, у полумраку собе, видео како речи падају на тепих, како се слажу и преплићу. Јасно је видео неке гласове: ено великог и препознатљивог о које га, с пријатним болом, прати животом заривено у груди као огромни и неумољиви, хладни, кључ за чупање сламе; ено једног далеког, дрхтавог, меког и облог, али претећег а; ево речи све више испуњавају собу гутајући слободан простор.

Све теже је дисао. Хватала га је несвестица. Млатарао је рукама тражећи, успаничен, ослонац, а једино што је, унезверен, дотицао, биле су речи, речи, речи, речи. Мислио је како да се спасе и што је грозничавије, по глави, преметао могућности, то су речи брже надирале из звучника. На измаку снаге, немоћан да се покрене, док су му се речи својим оштрим, чврстим и неправилним гласовима урезивале у врат и јабучицу, надирући ка устима, виде, скоро угушен, како се екран затамњује.

ПОСТОЈАЊЕ

С црвеним печатима по лицу, опарен, професор Антоније Павловић искочи из столице за љуљање, згужва, као да ће сатрти, новине које је, дотле, спокојно, мрмљајући, читао и одбацивши их скоро у други крај собе (у ствари: оне се разлетеше на све стране, а неколико листова му, опет, паде пред ноге и он их, пун беса, ван себе, шутирао и, у њих, уплитао), заурла: **Лаж! Лаж! Све је то само гнусна, прљава лаж! Одвратно, одвратно заиста!**

Професор Антоније Павловић је од памтивека живео сам. Његове, љутите, речи нико није могао да чује. Оне, штавише, никоме нису ни биле упућене јер их је, наш познаник, професор Антоније Павловић, изговарао за себе и због себе. Једноставно: није могао, у таквим приликама, да се савлада. Потом би отишао у купатило (већ, мало, примирен) да опере руке од штампарске боје која се — а то га је веома нервирало — отирала преко сваке мере, и да се, уз помоћ разнобојних таблета, којих је било препуно купатило, мало опусти.

Церемонијал се понављао готово из вечери у вече: професор Антоније Павловић би се раскомотио, обуо топле папуче, отворио, с пажњом, новине, скоро ритуално, самозадовољан, започињао мрмљајуће читање, као да се није сећао претходне вечери, претходних недеља, минулих година у којима је, исто тако, избачен катапултом пренапрегнутих нерава, искакао из столице за љуљање и урлао: **Лаж! Лаж! Све је то само гнусна, прљава лаж! Одвратно, одвратно заиста!**

Али то читање новина, ма колико узнемиравајуће деловало, било је саставни део живота професора Антонија Павловића.

Пре десет, пре петнаест или је, можда, протекло од тада и свих двадесет година (, како време лети?! чујем како

неко говори), када су, вазда незадовољни, графички радници због нечег штрајковали три дана, и новине, разумљиво престале са излажењем, наш познаник, професор Антоније Павловић, био је ван себе. Лупао је по стану, урлао, непрестано је из снажне потребе да гризе; на послу био осоран до те мере да су се остали, незнајући разлог, забринути склањали, а у трамвају се, умало, због ситнице, које се, природно, више, одавно не сећа, последњег дана штрајка, није, на очиглед свих путника, потукао са недужним (бар тада) кондуктером, што би, неоспорно, у његовим годинама (положај на страну), било врло, врло недолично.

Читање новина је, у ствари, био имагинарни разговор са супругом (које није било), шетња са сином (којег нема) по ЗОО врту, вечерње ћаскање са пријатељима (којих није), или кришно, мало нервозно, ужурбано миловање (непостојеће) љубавнице. Ипак, не треба потценити професора Антонија Павловића јер он зна: све је то само замена за неки други живот. И није га толико (претпостављам) узнемиравала лаж у новинама — које је, збиља, повремено, било — колико лаж сопственог живота.

Тврдим: професор Антоније Павловић није био убеђен у своје постојање.

ПОВЕРА
ОКТОБРА

С Т Р А С Т

Да ли је професор Антоније Павловић сладострасник? Ако читање новина, без којих наш познаник, професор Антоније Павловић, не може, пружа задовољство, ако га узбуђује (а узбуђује, весма) тада је он, зар не, сладострасник!

Читалачка страст је необична, и ја ако га то оправдава, тврдим да му није лако, али ако, уз све то, читање професору Антонију Павловићу узбурка крв (а узбурка, сведочим) тада настаје проблем, сасвим озбиљан и сложен: може ли срце, усамљено, и, због тога, нежно и пресетљиво, све, без последица, трајних а неизбежних без трзавица да поднесе?

Не дају ли сладострасници више него што добијају?

Професор Антоније Павловић је, после неколико веома озбиљних криза до којих га је довело прекомерно читање новина, а ове су се, опет, без милости и обзира окомљавале на његово већ истрошено срце, одлучио да више не чита. Ништа. То убија, закључио је. Сатире.

Али, није водио рачуна о навикама које су учиниле своје. Није много прошло од одлучне решености да новине више не узима у руке, од зарицања да више неће да се трује, нити да прља руке непостојаном штампарском бојом, нити да се нервира над неугледним, жутиим и кртим дрвенастима и храпавим, одбојним новинским папиром, а већ је схватио да без новина не може, да је одлуку донео олако и пребрзо. Схватио је да није тешко одустати од

куповања новина али је немогуће одвићи се од читања, свакодневне (илузије о) обавештености, одрећи се навике. Али срце, срце је то које диктира темпо живота, које одлучује о радости и патњи, о границама до којих хоће нешто да подноси; срце одлучује и о тако тривијалним питањима свакодневног као што је читање новина.

Због тога се професор Антоније Павловић, поштујући захтеве, налоге и упутства свог истрошеног срца, после две недеље борбе са собом, борбе у којој су час надјачавали разлози за куповину а час, опет, они други, одлучио једном за свагда: читаће само старе новине, рецимо старије од две недеље. Тако ће, уједно, надокнадити пропуштено. Са продавцем се (који се није потрудио да сакрије чуђење над таквом одлуком, као што није крио незадовољство због двонедељног прекида који се, ипак, одразио на његову зараду) брзо споразумео. Остављаће му, као и до сада, његове новине а данас ће узети оне које су остале (остављене за њега, па потом забачене у тесном киоску и заборављене, до повратка издавачу). Данашње издање, мисли да су се разумели, узме кроз две недеље. Плаћање, разуме се, као и до сада. Уобичајено, без проблема. Тако ће — осетио је, изненада, потребу да објашњава своје побуде, да се некоме, иако није имао тај обичај, повери — бити поштеђен свих узбуђења која прате редовно, помно, праћење штампе. Могућност рата или његов крвави исход, опасне болести, ужасне, смртоносне, епидемије, поскупљења, промене влада, нове државе, војни удари, побуде, хапшења, смакнућа, катастрофе светских размера... све ће то до његовог дома стицати са закашњењем од две недеље, две недеље које му обезбеђују мир, равнотежу, задовољство, живот, равномерни срчани ритам.

ПОНОВНИ ДОЖИВЉАЈ

Професор Антоније Павловић је делом због природе свог посла а делом због превелике усамљености, много читао и при том се, често, поистовећивао са јунацима своје лектире. Понекад је имао, утисак, веома снажан, да се све то њему догодило. И зубњивало га је то. Више није знао да ли се одиста све догодило, да ли књигу чита по други пут или је тек открива, а небројено пута је могао и да наслути (препозна) текст који следи. Није могао да докучи откуд то знање, то предосећање, та необична и несвакодневна интуиција. Питање је остајало — а често му се враћао — отворено; проблем нерешив. Преостајало му је да чита и да се препознаје. Да мисли.

М О З А И К

Од ситница, као мозаик, сачињен је живот, од ситница.